Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor
Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links
Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

SAMLINGER

TIL

JYDSK HISTORIE OG TOPOGRAFI

UDGIVNE AF

DET JYDSKE HISTORISK-TOPOGRAFISKE SELSKAB

3. RÆKKE. V. BIND.

REDIGERET AF

VILLADS CHRISTENSEN

I KOMMISSION HOS TILLGES BOGHANDEL
I KØBENHAVN

TRYKT I AARHUS STIFTSBOGTRYKKERI

1906—08

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Erindringer fra Mors 1834—36.

Af Pastor emer. A. Thaning.

Pastor A. Thaning er født paa Vemmetofte i Sælland d. 11. December 1805; han var Sognepræst til Dragstrup og Skallerup paa Mors 1834—36, og derefter i en lang Aarrække Præst paa Sælland, hvor han døde d. 16. Maj 1890. Sine Erindringer fra sit første Præstekald nedskrev han i sit 83. Aar paa Opfordring af en yngre Ven. Det efterfølgende er et Uddrag af disse Optegnelser, der nu tilhører hans Svigersøn, fhv. Overlærer Th. J. Hansen i København.

1. Præsternes Titler i Mands Minde.

I Dragstrup og Skallerup havde der stedse været et godt Forhold imellem Præst og Menighed, og Præsterne mindedes og omtaltes med Glæde og Kærlighed.

De ældste i Menigheden erindrede seks Præster før mig, og det var ret mærkeligt, hvorledes de betitlede Præsterne. Den ældste, der mindedes, Johan Thestrup (fra 1731 til 1761), kaldtes Hr. Johan, alene ved Fornavn; den næste, Provst Peder With (1761—1794), kaldtes med begge Navne, Hr. Peder With; den næste og de efterfølgende blot Hr., som Hr. Weytorp (1794—1804), Hr. Schor (1804—1823).

Kun et Par enkelte gamle Mænd erindrede Hr. Johan, og de omtalte ham som en meget venlig gammel Mand, der holdt meget af Børn, hvorfor disse ogsaa holdt

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

meget af ham og viste ham deres Kærlighed ved om Foraaret saa tidligt som muligt at bringe ham Vibeæg som han gjorde meget af; de kappedes om, hvem der kunde bringe ham de første i Huen.

Provst With havde gjort sig fortjent af Kaldet ved at bygge Stuelængen meget smukt og godt op efter de Tiders Lejlighed og, saa vidt jeg kunde erfare, uden Gæld paa Kaldet. Han var en velstaaende Mand.

Hr. Schow, som de forøvrigt havde i kær Erindring, vare de meget vrede paa, fordi han var den første af Kaldets Præster siden Reformationen, der havde søgt Forflyttelse. De bebrejdede ham, at han havde bragt »æ Kald« i Vanrygte, saa at de herefter ikke vilde beholde nogen Præst, førend de fik en, som ingen andre vilde have. »Og hvad vilde han saa, Hr. Schow, da han flyttede fra os? Hvad vilde han? Da han kom her, var han saa pisten (bleg og gul) og saa tar (mager), at det var en Ynk at se, og inden han forlod os, var han saa tyk som en Tønde. Hvad vilde han mere?« Saaledes ytrede en gammel Gaardmandskone sin Uvilje over hans Flytning.

2. Vel paa Vesterbro to Gange, men ej i København.

Sognefogden fortalte engang, at han to Gange havde været ved København, men aldrig i København.

Da jeg forlangte Forklaring over denne Gaade, fortalte han videre, at han, førend han blev Gaardmand, havde givet sig meget af med at handle med Kreaturer. To Gange havde han selv fulgt med Driften og opholdt sig paa Bjørnsdal paa Vesterbro for at forhandle dem. Han havde da maattet opholde sig derinde adskillige Uger, havde været lige ved Vesterport og tittet ind i Byen; men at gaa ind i Byen havde han ikke vovet.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Han havde frygtet Byen som et Sted, hvor man ej kunde undgaa at blive bestjaalet, bedraget eller paa anden Maade komme i Ulykke, saa snart man vovede sig derind. Han var vendt tilbage til Jylland lige saa ubekendt med Byen, som da han kom derover. Hvad skal man nu mest forundre sig over eller beundre: Mandens Frygt eller hans Kraft til at modstaa Fristelsen?

3. Rejse til Hest fra Mors til Nørre-Sundby.

En Gaardmand i Vester-Jølby havde for en Del Aar siden gjort en Forretningsrejse til Nørre-Sundby lige over for Aalborg og udført denne Tur til Hest. Det var uden Tvivl hans Livs vigtigste Begivenhed; thi han fortalte ofte om den med megen Vigtighed; men i hele Beskrivelsen forekom der ikke et Ord om ham selv, om hvorledes han befandt sig, hvad han saa og oplevede, men ene og alene om Hesten, hvor og hvor tidt den bedede, hvad den aad her, hvad den drak dér, hvor den laa paa hele Rejsen frem og tilbage. Jeg fik ret Respekt for Traditionen; thi Fortællingen lød, de Gange jeg hørte den, bestandig ens med den punktligste Nøjagtighed. Den kunde ej være sikrere, om den var prentet.

4. De brune Heste skulde skifte med et Par sorte.

Gaardmand Niels Støvring i Thorup blev anbefalet mig af Pastor Danæus[1]) som en dygtig og paalidelig Hjælper ved Indkøb af Kreaturer og Heste. Han var straks villig og blev befunden tro. Han købte mine første Køreheste, et Par udmærket smukke blankbrune Heste for 120 Rigsbankdaler. Jeg anfører Prisen, fordi den nu lyder som en Fabel. De var da fem Aar gamle, og jeg

[1]) Forfatterens Formand i Embedet.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

beholdt dem til bestandig Tilfredshed i 18 Aar; da lod jeg dem takke af og faa Naadsenskuglen.

Aaret efter at Niels Støvring havde købt mig disse Heste, kom han til mig og sagde, at han nu havde en Køber til mine brune og et Par sorte til mig igen. Jeg skulde have 200 Rbd. for dem og give 120 Rbd. for de nye, samme Pris, som jeg havde faaet de brune for. Jeg blev yderlig forbavset over dette Forslag og sagde, at det aldrig kunde falde mig ind at sælge dem; jeg var overordentlig vel tilfreds med dem. Hans Forbavselse over min Vægring var vist lige saa stor som min ved hans Proposition. Han sagde, at saaledes gjorde man altid; jeg kunde jo spørge, hvem jeg vilde blandt mine Kolleger derovre. Nu tilbød der sig en gunstig Lejlighed til at tjene en god Opgæld. Her var en Kommissionær til Indkøb af Heste til det italienske Rytteri, og den Lejlighed maatte man gribe. Jeg vedblev min Vægring og erklærede, at det ikke engang kunde nytte, om jeg vilde; thi min Kone vilde ikke lade mig opgive disse Heste, som hun, der var meget ængstelig for at køre, havde faaet fuld Tillid til. Den gode Niels Støvring blev helt fornærmet, men maatte dog lade mig raade; men han har vist ikke anset mig for meget kløgtig.

Den samme brave Mand havde en eneste Søn paa seks Aar. Denne blev angreben af en meget farlig Halssyge, og hans Tilstand var helt betænkelig. Jeg saá til Familien og opfordrede dem paa det indstændigste til at søge Lægehjælp. De undrede sig meget over dette Forslag og sagde: »Lægehjælp til et Barn, det søger man aldrig; det var jo at gribe ind i Vor Herres Raaderum.«

Jeg undlod ikke at søge at forestille dem deres vrange Begreb og at bebrejde dem deres Ligegyldighed, som jeg ligeud kaldte det. Til deres store Sorg mistede de Sønnen,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

og jeg tror nok, at de bag efter fortrød, at de ikke havde fulgt min Opfordring til at gøre, hvad der kunde gøres, i Haab om Guds Velsignelse, om det var hans Vilje, at Barnet skulde leve.

5. To Mænd af vort Kontingent i Frankrig.

Iblandt mine Sognefolk var der to Mænd, der havde været med i det danske Kontingent i Frankrig efter Napoleons Fald. Det var et Par flinke, smukke Mænd til at repræsentere danske Soldater i Udlandet; de havde begge staaet i det smukt uniformerede 2det jydske Regiment. Den ene af dem var Tækkemand og havde bevaret saa meget af sin Kyndighed i Fransk, at han altid talte Langhalmskærvene, naar de kastedes op til ham, paa Fransk, og hans un, deux o. s. v. lød vist til stor Fornøjelse for de tilstedeværende, og Folkene samledes stedse om ham under hans Arbejde, naar de om Middagen kom ind for at faa deres Unden (efter Udtalen Ujen).

Den anden hed Anders Jeppesen og var Husmand i Thorup. Han fortalte, at deres Oberst, Bülow, havde været Mandskabet til stor Hjælp til at bjerge sig i det fremmede Sprog. Han havde sørget for. at hver Mand havde faaet en lille Bog, som indeholdt Navne paa de almindeligste Ting paa Fransk, med Udtalen ved Siden og desuden Oversættelse paa Dansk. Han raadede dem til, at de, naar de vilde vide, hvad en Ting hed paa Fransk, skulde pege paa den og spørge: »Comment s'appelle?« De fleste vare paa den Maade snart komne efter det. Han roste Franskmændene som meget flinke og medgørlige, men sagde, at de let kunde blive hidsige og da fare op som en Top. Dette viste sig ikke saa sjældent ved Dansegilder. Pigerne syntes bedre om de raske danske Valtser end om de franske Kontradanse og Danse paa langs, og foretrak ogsaa danske Kavallerer,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

hvorved de franske blev jaloux. De franske Piger vare vakre, muntre og livlige, og at han ikke var gaaet skudfri for disse Egenskaber, saa jeg Bevis for, da jeg sagde ham Farvel for at rejse til Sælland. Han viste mig da nogle simple Guldsager af meget ringe Karat, Ørenringe, en Fingerring, en Brystnaal, som øjensynlig havde været Minder om en Forbindelse med en fransk Pige, der enten var hævet allerede tidligere eller muligvis var bleven det ved hans Hjemrejse. Jeg forklarede ham, at disse Sager vare meget ubetydelige i Guldværdi, og da jeg maatte antage dem for ganske uskadelige for hans egen og hans Hustrus Fred, raadede jeg ham til fremdeles at gemme dem. Han mindedes mange franske Ord og Talemaader og udtalte dem meget rigtigt. De franske Navne, syntes han, vare meget besynderlige, og han nævnede med Forundring Karlens og Pigens Navne i den første Gaard, han opholdt sig i, José og Babette.

Jeg spurgte ham, hvad han blev kaldt derovre, og fik ogsaa Besked herom, men mindes den desværre ikke. Hans Navne vare meget forvanskede, husker jeg nok. Det var ikke gaaet ham bedre end en Karl fra Vemmetofte-Egnen, der havde været med Kontingentet som Husar. Han hed Lars Mathiesen, men blev kaldet Baptist, saa længe han var i Frankrig.

6. Kan Præsten vise igen?

Der boede en Mand i et af Nabosognene, som hed Jens Skrædder, der blev meget benyttet i Præstegaarden; det var dog ikke som Skrædder, men som Murmester. Denne Mand spurgte mig engang for ramme Alvor, om jeg kunde vise igen. Da jeg spurgte, hvorledes han kunde falde paa saa dumt et Spørgsmaal, svarede han, at han ej vidste, hvad de unge Præster kunde i den Henseende; men at de gamle kunde det, det troede han ganske

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

sikkert, og han havde selv set, at Provsten i Karby kunde det. Han havde selv set, hvorledes denne havde opdaget et Tyveri i Præstegaarden ved denne sin Videnskab, som han kaldte denne Evne. Og kunde han ellers lade Præstegaardens Blegetøj hver Forsommer ligge ude paa Skrænten langs med Fjorden uden Vagt?

Jeg vilde naturligvis ikke disputere med Manden om en Sag, som jeg havde erklæret for en Umulighed. Men da jeg snart efter kom til Provsten, fortalte jeg Historien og spurgte ham, om han vidste, at Folk paa Øen havde denne Tro om ham. Han erklærede, at han vel vidste det, og at det var paa denne Tro, at han byggede sin Dristighed til at lade Gaardens Blegetøj ligge frit ude paa Fjordskrænten. Han fortalte, hvorledes han havde erhvervet sig denne Tiltro.

Da han for mange Aar siden byggede Præstegaarden og holdt mange Haandværksfolk og Haandlangere samlede, hvem han paa en enkelt Mand nær alle kendte, blev der en Dag nogle Sølvskeer borte i Køkkenet. Saa snart Præsten hørte dette, gik han straks ud til Folkene, som allesammen sad og spiste deres Middagsmad. Han gik nogle Gange op og ned imellem dem og fikserede hver især med et kraftigt Blik, idet han gik forbi. Han mærkede da, at den ene Mand, som han ikke nøje kendte, skulede og saa noget beængstet ud. Han standsede derfor pludselig ved ham og sagde med en stærk Stemme: »Du har taget Sølvskeerne. Hvor har du lagt dem?« Fyren blev som lynslaaet, bekendte straks og viste, at han havde gemt dem i et Stengærde. Han blev straks afskediget med en alvorlig Straffeprædiken, men ikke sagsøgt. »Siden den Tid have Beboerne haft den faste Tro, at jeg kan vise igen. Jeg har aldrig paastaaet, at jeg kan det; men jeg har heller ikke nægtet det.«

Men Jens Skrædder var ikke alene Murmester. Han

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

besad ogsaa andre Dygtigheder. Saaledes støbte han Blyplader til Reparation af Kirketage; men især havde han et stort Ry for at kunne kurere Kør og Stude for en Sygdom, der var temmelig gængs paa Morsø. Jeg erindrer ikke, hvad Sygdommen kaldtes. Den bestod i Knuder under Huden paa Halsen. Naar disse Knuder kom paa Luftrøret, var Sygdommen farlig, ja dødelig, hvis der ikke forsøgtes Hjælp i Tide. Jens Skrædder hævede da Sygdommen ved at læse over den syge Stud, altid afsides med Studen. Men jeg har ham mistænkt for, at han foruden Trylleformularen brugte andre kraftigere Midler. I Almindelighed hævedes Sygdommen, i alt Fald reddedes Studen; men dersom Sygdommen havde faaet for megen Magt, var der ikke andet Raad end at slagte Dyret snarest muligt, da det ellers hurtigt afmagredes.

7. Den fremmede fattige skulde dog have en Smule.

Peder Svenningsen, en ældre Gaardmand i Thorup, var en meget gemytlig og frittalende Mand. Tienden var endnu, da jeg kom til Kaldet, løs, og der skulde enten akkorderes eller tælles. Det sidste vilde Beboerne nødig, og Præsten ogsaa, da det var forbundet med ikke ringe Ulejlighed. Straks efter, at jeg var kommen over, maatte der holdes et Møde med Tiendeyderne, da Høsten var nær for Haanden. Ved dette Møde paastod Pastor Danæus, at Peder Svenningsen skulde give nogle Skæpper Byg mere i Tiende, da hans Sæd stod saa ualmindelig lovende. Jeg kunde jo ikke andet end holde med Danæus. Peder Svenningsen var villig til denne Forhøjelse, men ytrede: »Det bliver jo længer jo værre, sa' Konen, hun fik den fjerde Mand.« Endskønt jeg vel mærkede, at han sigtede til den nye Præst, som just var den fjerde, han havde haft med at gøre, tog jeg dog det Parti at le

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

med Danæus over denne Allusion, som blev fremført i al Godmodighed.

I 1835 den 9de August ødelagde Stormen største Delen af Sæden paa Øen. Sogneraadet samledes da straks efter Høst for at tage Bestemmelse angaaende, hvad der var at gøre med Hensyn til de fattiges Forsørgelse. Det blev da forestillet mig af flere af Sogneraadsforstanderskabets Medlemmer, at vi for i Aar for desto bedre at kunne sørge for vore egne fattige skulde opgive at give fremmede fattige Almisse og derimod lade hvert Sogn eller Pastorat sørge for sine. Herpaa vilde Peder Svenningsen, som ogsaa var i Forstanderskabet, ikke indlade sig. »Man kan da ikke lade dem gaa sin Dør forbi uden at faa noget. En bitte Krumme skulde de have.« Da man trængte paa ham for at faa Orden i Sagen, sagde han: »Det vil jeg sige Jer, at det ikke nytter, at jeg siger ja; for Maren (det var hans Kone) hun gør det ikke.«

8. Hvor skal Brønden være?

Ved Vester-Jølby Præstegaard var der, da jeg kom derover, en daarlig og meget uheldigt beliggende Brønd. Jeg bestemte mig derfor til første Sommer (1835) at lade grave en anden Brønd og lod derfor den mest ansete Brøndgraver paa Egnen komme for at afhandle med mig og vælge Stedet. Jeg viste ham da, hvor jeg helst ønskede, at den skulde være, nemlig i Nærheden af Bryggerset i Gaarden. Han saa forundret paa mig og sagde: »Ja, det kommer an paa, om der er Vand dér. Det skulde vi nu undersøge.« Han tog da frem af sin Vestelomme en aldeles tør, tveget Pilekvist, holdt med hver Haand paa en af Grenene, drejede Kvisten paa en egen Maade, saa at den blev tvungen opad med Spidsen. Han gik nu en Omgang i Gaarden, idet han holdt Kvisten foran sig. Først prøvede han dér, hvor jeg helst ønskede, at Brønden

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

skulde være; men det maatte straks opgives. Saa prøvede han paa sin Vandring i Gaarden med sin Ønskekvist længere borte fra Bryggerslængen. Endelig sagde han: »Her have vi Vand; men det er noget langt nede.« Jeg blev meget uhyggelig tilmode ved denne mystiske Undersøgelse og bad ham vise mig, hvorledes han var kommen til dette Resultat. Han viste mig da, at Kvisten paa det af ham angivne Sted slog ned imod Jorden, medens den ikke gjorde dette paa noget andet Sted.

Jeg tog Kvisteu i min Haand, holdt den paa samme Maade som han foran mig, saa fast som jeg kunde. Da jeg kom til det anviste Sted, slog Kvisten ned for mig, og jeg formaaede ikke trods al Umage at holde den op.

Brøndgraveren sagde straks til de omstaaende: »Præsten kan lige saa godt vise Vand som jeg.« Jeg blev helt underlig tilmode ved at høre om denne Gave, men søgte straks hen med Kvisten til det Sted, hvor jeg helst ønskede, Brønden skulde være; men Kvisten forholdt sig aldeles rolig baade her og andre Steder. Jeg prøvede, hvor den syntes mig mere passende at kunne anbringes, da det Sted, Manden havde anvist mig, laa langt nede i Gaarden, — men uden Held.

Det mærkeligste var dog, at det viste sig, at min Tvillingbroder, som just besøgte mig i de Dage, havde samme Evne.

Uagtet min gentagne Paastand, at jeg vilde have Brønden oppe ved Huset, vilde Brøndgraveren aldeles ikke indlade sig derpaa og nægtede at befatte sig med Gravningen, dersom han ikke maatte grave paa det af ham angivne Sted, som han sagde, jeg selv kunde se var det rette. Jeg maatte da give efter. Brønden blev gravet paa det anviste Sted, og der viste sig dejligt Vand, men først paa 18 Alen.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

9. Det første Studesalg.

Jeg havde om Efteraaret, da jeg overtog Præstegaarden, efter min Raadgivers, Gaardmand i Thorup Niels Støvrings, Raad og Anvisning og ved hans Hjælp købt 12 Stude, 6 større, som skulde fodres Vinteren igennem og saa sælges om Foraaret, og 6 yngre, der fremdeles skulde græsse om Sommeren og sælges om Efteraaret. Niels Støvring havde tidligt om Foraaret set paa de 6 større, rost deres gode Foderstand og lovet at sende en solid Køber til den passende Tid og sagt mig, hvad jeg skulde forlange for dem, og hvad jeg skulde nøjes med, og det bestemtes, at de skulde sælges under eet, ingen udstødes.

Efter nogen Tid kom min Avlskarl en Dag farende hen til mit Vindue med det Udraab: »Nu er han her.« »Hvilken han?« spurgte jeg. »Æ Pranger for at købe Stude. Vil Præsten saa komme ud i Stalden?« »Nej,« sagde jeg, »vis du ham dem, og lad ham saa komme op til mig!« Efter at have undersøgt Studene paa det nøjeste, kom Prangeren op til mig, en i fysisk Henseende i det mindste meget solid Mand. Jeg ventede, at han straks skulde begynde paa Handelsanliggender; men han talte længe om alle de yngre Præster paa Øen, som han kendte, og som han mente, det maatte interessere mig at høre om, og da dette Emne slap op, saa om dem, med hvem han havde gjort Handel, og kom endelig til Sagen med det Spørgsmaal: »Præsten har nok ogsaa nogle Stude at sælge.« Glad ved at være kommen saa vidt sagde jeg: »De har jo set dem ovre i Stalden. Hvad synes De om dem?« Han roste dem og sagde, at de vare vel holdte, men at der dog var een, som han ej vilde have endnu. Jeg holdt fast paa, at de skulde sælges under eet, og sagde ham, hvad jeg mente, jeg burde

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

have for dem alle 6. Han paastod at ville støde en af dem ud, og da jeg holdt fast ved, at de skulde gaa af sammen, sagde han Farvel og gik ud til sin Hest, som stod udenfor Præstegaarden.

Min Karl kom hen til mig, og da jeg ærgerlig sagde: »Der blev ingen Handel af,« sagde han ganske rolig: »Han kommer igen.« Straks efter kom han ogsaa tilbage. Nu talte han ej om at udstøde nogen; men han mente, at mit Forlangende var for højt, og fortalte, at han havde faaet bedre Køb her og der, baade af den og den, og da jeg alligevel holdt fast ved den forlangte Pris, tog han atter Afsked, og nu gik han ikke alene ud til sin Hest, men steg op og red hen til en af Gaardene i Byen for at handle dér.

Nu troede jeg jo, at al Tale om Handel var forbi, da hans Bud var temmelig meget under mit Forlangende. Men Karlen sagde atter ganske rolig: »Han kommer nok igen.« Efter et Par Timers Tid kom han virkelig igen, fortalte om de gode Handler, han imidlertid havde gjort, og nu kom han saa frem med et højere Bud, og det ene efter megen Betænkning højere end det andet, og da han endelig nærmede sig meget nær til den Pris, som Niels Støvring havde sagt, at jeg skulde nøjes med, kom jeg frem med mit Ultimatum, og Handelen blev sluttet med alle de Formaliteter, der hørte til.

»Saa køber jeg,« sagde han, »de 6 Stude, jeg har set paa, for den Pris, som her staar nævnt. Jeg giver saa noget paa Haanden nu og betaler, naar de leveres, Resten i gode og fulde Penge.« Han sagde, naar og hvor de skulde leveres, tilføjede, at han kun forlangte, at de imidlertid skulde nyde samme Behandling som tilforn, og sluttede med: »Og saa giver jeg Madamen en Specie.«

Min Hustru blev kaldt ind, kom med Brød og Brændevin og fik sin Specie, hvorover hun var meget

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

forundret og fornøjet. Der skulde nu drikkes Lidkøb, og Karlen blev kaldt ind for at være med ved Handelens Afslutning. Prangeren betalte mig nu, hvad der skulde gives paa Haanden, i forseglede Tutter, der alle indeholdt samme Sum. Jeg vilde tage en og løse op for Tutterne for at tælle; men han sagde meget alvorlig: »Det behøves ikke; mine Tutter ere forseglede med mit Segl; jeg indestaar for, at det er fulde 8-Skillinger alle sammen, ikke en Paryk iblandt dem; de gaa hele Landet over uden at løses.«

Han tog Afsked med mange Hilsener og med Ønske om Lykke med Handelen. Jeg var glad ved endelig at være bleven færdig og kunde ikke lade være med at sige til Karlen: »Det var en drøj Tur; nu skal jeg da ikke til det igen før til Efteraaret.«

Nogle Dage efter at vi havde afleveret Studene paa det anviste Sted, kom Gaardmand Niels Støvring og underrettede mig om, at han havde købt et lignende Tal magre Stude igen, som vare at afhente dér og dér, til den og den Pris. Jeg maa her ikke glemme at bemærke, at Niels Støvring i de to Aar, jeg var paa Mors, besørgede al min Handel gratis og aldrig vilde modtage noget Tilbud om Godtgørelse.

10. Avlskarlens Omhu for at sætte Præsten ind i de jydske Forhold.

Jens Hald, min Avlskarl, var dygtig og flink og havde et meget net og vakkert Væsen. Han havde vist den Tro, at det var hans Opgave at vise mig til Rette angaaende de jydske Landvæsens-Forhold, som jeg ikke kendte. Han gjorde det i det mindste, men paa en meget vakker og godmodig Maade. Ligesom han havde taget sig af mig ved Studehandelen, saaledes var der ogsaa en

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

anden Lejlighed, hvor han paa en smuk Maade viste sin gode Vilje.

Jeg havde en Tjenestedreng, som bar det ualmindelige Navn Kort, der paa Jydsk udtaltes Kuurt. En Dag som jeg var ude paa Marken, var jeg Vidne til, at han viste en stor Uforsigtighed i Kvægets Behandling, som kunde have meget skadelige Følger, hvis den oftere gentoges. Jeg gav ham da en streng Irettesættelse, og da jeg syntes, at han ikke tog sig den til Hjerte, saaledes som jeg havde ventet, gav jeg ham en alvorlig Lussing, som syntes at virke bedre.

Om Eftermiddagen kom Jens Hald ind til mig i Studerekammeret og stod meget forlegen og uden at sige et Ord. Jeg spurgte ham, om han vilde noget. Ja, sagde han, der var noget, han vilde sige mig, som jeg ikke maatte tage fortrydeligt op. Det kom da endelig frem, at han ikke syntes om, at jeg havde slaaet Kuurt paa Øret. Havde han da ikke fortjent det? Jo, det havde han ærligt; men han syntes ikke, at jeg selv skulde have gjort det; han mente, at jeg heller skulde have overladt det til ham. Jeg tror ganske vist, han mente, at jeg skulde holde mig for god til at slaa en Dreng, og deri kunde han jo have Ret, og ogsaa, at det var værre for Drengen, end det behøvede at være; at han fik en Revselse af Præstens egen Haand var større Straf og Tort, end hans Forseelse fortjente. Jeg forsikrede ham da, at jeg herefter helst var fri for den Slags Eksekutioner, men saadan Skødesløshed skulde straffes alvorligt.

Jens Hald var en stor Elsker af vore Heste, og han viste dem den største Omhu og Skaansomhed. Da jeg i Forsommeren 1835 skulde afsende en Dragonhest, som Præstegaarden var pligtig at stille, fordi en af mine Formænd i Frederik den Tredjes Tid frivillig havde tilbudt at stille en Hest, og denne skulde afgaa til Randers med

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

en Dragon fra Nabosognet, hægede og plejede han den paa det aller bedste, lod endog Dragonen klippe den paa Benene, for at alt skulde være i Orden. Han spurgte mig, om jeg ikke kunde se, at den godt kendte Karlen, som før havde bragt den til Randers, om jeg kunde høre, hvorledes den sukkede; den vidste godt, hvor den skulde rejse hen, og hvad der ventede den.

Dengang vi havde forladt Mors og vare rejste herover og om Efteraaret straks fik vore fire Heste oversendte og siden til Vinteren de to andre, kom der et meget smukt og kærligt Brev til os fra Jens Hald for at sige os Farvel og Tak; men jeg tror dog, at den største Ømhed var lagt i den kærlige Hilsen, han sendte de to brune Heste, »sine kære Kammerater«, som han nævnede dem, og i de kærlige Ønsker, han ledsagede dem med, som og i hans Bøn til mig, at jeg, som jeg havde lovet, ikke skulde skille mig ved dem.

11. Præstemadamen pynter Bruden.

I de to Aar, jeg var i Vester-Jølby, var der kun to Bryllupper, et i Annekssognet og et i Dragstrup Sogn. Dette sidste, som var det fornemste, vil jeg omtale.

Bruden var af en af Vester-Jølbys mest ansete Familier, af hvilken ikke mindre end tre Mænd havde Gaarde i Byen, og hun var Søster til Sognefogden. Hun var en ældre Pige af et godmodigt Udsende, men intet mindre end skøn. Brudgommen var Parcellist og boede i Byen.

Det var Skik i Vester-Jølby som saa mange andre Steder i Jylland, at Præstemadamen smykkede Bruden, og min Kone blev da ogsaa anmodet om at besørge denne Gerning, der viste sig ingenlunde at være af de lette. Hun fremtog af sin egen Pynt, hvad hun syntes at være passende for en ældre Pige, tog tillige en Skuffe

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

frem med, hvad hun havde bevaret af sin tidligere Brudestads, om en eller anden Blomst skulde være anvendelig. Der laa i denne Skuffe af fordums Herlighed baade Roser og Nelliker; men især var der en rød Syrén, der stak Bruden og den Kone, der fulgte hende hen i Præstegaarden for at være min Kone behjælpelig, svært i Øjnene. Min Kone smykkede hende nu paa det bedste efter sin Smag og anbragte saa en Blomst paa det mest passende Sted og mente, at hun dermed skulde være færdig; men Konen sagde: »Synes Madammen ikke, at den Blomst vilde klæde godt?« Saa kom da den med. »Men synes saa Mademen ikke, at denne her, om vi maatte faa den, vilde pynte svært paa den anden Side af Haaret?« Saa kom den ogsaa med. Bestandig skævede Konen hen til Syrénen og sagde endelig: »Om Madamen nu vilde lade os faa den dejlige Blomst med, saa vilde Else være rigtig fin.« Og denne kom da ogsaa med, for at man ikke skulde tro, at hun ej undte Bruden den skønneste af alle »Urterne«. Med stor Besvær og Kunst fik hun anbragt denne Blomsterskare nogenlunde heldigt. Men da saa Konen forlangte, at der skulde anbringes et Ravhjærte — og deraf havde man endda to — baade foran og bagpaa og et Sølvhovedvandsæg paa Brystet, opgav min Hustru Ævret og lod Konen raade.

Da nu Bruden var saaledes smykket, og baade hun og Konen var meget tilfredse, bad min Kone mig om at komme ind for at hilse paa hende. Jeg tror, at det var meget godt, at jeg saa hende her førend for Alteret, da den usædvanlige Pynt maaske vilde have været for paafaldende, saa jeg kunde gaa fra Kontenancen.

Brudens Moder, en herlig gammel Kone, takkede min Hustru, fordi hun havde pyntet Bruden saa pænt og ikke udmajet hende alt for meget, hvad der ej vilde passe sig for en ældre Pige.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Brylluppet var meget storartet, hvad Beværtningen angik, i Sammenligning med et sællandsk Bondebryllup. I Stedet for den paa de fleste Steder endnu brugelige Risengrød og Klipfisk serveredes der med mange fine Retter: Suppe paa alle Slags Kød, Oksekød, Lammekød og Fjerkræ; derefter Kødet med Peberrod og saa saltet Fisk, Torsk eller Helleflynder. Her gjordes en Pause, og Mændene tog deres Tobakspiber frem.

Derefter serveredes Risblomme (Grød af Rismel) med Mjød, Steg og Svedsketærte. Der var en meget livlig Samtale under Maaltidet, og flere Handeler bleve sluttede. Om Eftermiddagen og om Aftenen var der Dans. Alt gik meget gemytligt.

12. Et sildigt Bryllup.

Jeg kommer nu til en Beretning, som i Begyndelsen er meget sørgelig.

En Lørdag Formiddag, som jeg sad og havde travlt med min Prædiken, kom Sognefogden meget alarmeret, saa at jeg straks saá, at han havde noget særdeles at tale med mig om.

En Pige paa nogle og tyve Aar, en velhavende Gaardmandsfamilies eneste Datter og eneste Barn, havde udsat saa længe at tale til sin Moder om sin Tilstand, som ingen anede, at der knap nok blev Tid til at hente Jordemoderen. Der var aldeles ingen Tanke om en tilsigtet Fødsel i Dølgsmaal. Pigen havde i flere Aar været forlovet med en af Sønnerne i Nabogaarden; begge Forældrepar var vel tilfredse med denne Forbindelse; begge Familier var velstaaende, og den unge Mand maatte endog kaldes rig. Han drev en betydelig Handel med Kolonialvarer og Brændevin, ikke alene paa Øen, men baade i Thy og Salling, fra sit eget Hjem saa vel som vel som ved omvandrende Mellemmænd. Uagtet han

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

flere Gange havde maattet betale betydelige Mulkter, vedblev han dog lige ivrig og som det syntes med stor Fordel at drive sin Handel. Der kunde været holdt Bryllup, naar det skulde være; men begge blev overraskede af Begivenheden.

Der blev en stor Forfærdelse i det stille, rolige Hjem, hvor ingen havde anet Uraad, og den spredtes alle Vegne hen, hvor Budskabet rygtedes; der blev en Forfærdelse, »som om Himmelen var falden ned«, — saaledes udtrykte man sig.

Sognefogden var nu kommen til mig for paa Familiens Vegne at spørge mig om, hvad der var at gøre, for at Parret kunde blive viet saa snart som muligt. Da det var Søndag næste Dag, ytrede han noget om, at man før havde hørt, at der var lyst to Gange paa een Søndag, baade før og efter Prædiken; om den tredje Gang talte han ikke. Jeg forklarede ham, at gyldig Lysning alene kunde ske paa tre efter hinanden følgende Søndage. Han sagde derpaa, at en anden paa Øen endnu levende Præst skulde engang i en snever Vending have lyst for et Par ud af tre Vinduer til forskellige Sider i Bryllupsgaarden. Jeg sagde, at jeg ansaa dette for en Krønike, og sagde, at han i alt Fald maatte være enig med mig i, at en saadan Lysning var hen i Vejret. Jeg følte mig greben af den Sensation, som en paa andre Steder saa almindelig Begivenhed havde vakt, ikke alene i Familien, men hos alle, og vilde gerne gøre, hvad jeg formaaede for at dække Skandalen.

Jeg forklarede da, at det bedste, de kunde gøre, var at løse Kongebrev, at et saadant kunde udfærdiges af Amtmanden i Thisted, naar en paalidelig Mand sendtes derover med en Forklaring af Sagen, som jeg skulde give, og med Begæring derom; men det kostede 16 Rd. 4 Mk. 8 Sk. Naar Kongebrev var erholdt, var jeg villig

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

til at vie Parret, hvor sent det end blev ud paa Aften. Sognefogden modtog Forslaget med Glæde, og alt blev bragt i Orden, saa at vi ud paa Eftermiddagen fik Kongebrevet. Jeg viede da Parret mellem Kl. 10 og 11 om Aftenen, Bruden naturligvis liggende i Sengen.

Det var til stor Beroligelse og Trøst for Familien. Hvor megen Uro og Travlhed end Begivenheden havde foraarsaget i det ellers saa stille og rolige Hjem, forsømte man dog ej gammel brugelig Skik ved Bryllupper. Der blev baade bagt Brød og brygget Øl; men at ingen af Delene var sket til Fuldkommenhed, maatte jeg bekende; thi hvor lidt jeg end nød deraf, havde jeg dog næste Dag en rædsom Hovedpine.

Da Barnets Fødsel indførtes i Kirkebogen, betegnede jeg det ikke i Anmærkningsrubrikken som uægte født, men skrev, at det var født paa Forældrenes Bryllupsdag.

Ved Konens Indledelse i Kirken benyttede jeg Lejligheden til at give hende adskillige alvorlige Formaninger.

Det vil ikke forundre, at en uægte Fødsel under de forklarede Omstændigheder kunde vække saa stor Forbavselse, naar jeg bemærker, at jeg antager, at af alle Børn i Pastoratet, som ved den Tid havde naaet Konfirmationsalder, var der kun eet eneste uægte født.

13. Mors, Tiggernes Paradis.

Jeg vil nu omtale adskillige særegne Forhold paa Mors. Øen kaldtes Tiggernes Paradis og kunde med Rette fortjene dette Navn. Betlere gik stadigt omkring, ikke blot i deres egne Sogne, men ogsaa i andre, og den Fremgangsmaade, man i det besværlige Aar 1835 forsøgte at indføre paa flere Steder, at ville nægte fremmede fattige al Hjælp for desto bedre at kunne sørge for sine

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

egne, fik ikke Indgang alle Vegne og hjalp saaledes intet, da den ikke blev almindelig.

Der kom mangen en Gang en hel Flok ned i Køkkenet. Jeg mindes engang at have set ni, der stod langs Væggen fra Indgangsdøren, og Pigen gik og spurgte hver især: »Hvad be'er du om? Hvad gaar du om?«

En forlangte lidt Gryn, en anden lidt Mel, en anden lidt at koge paa, en anden en bitte Taar Vædelse, en anden lidt aflagt o. s. v.

Til tvende Tider om Aaret gik de om Uld og bad da om en lille »Lov Uld«.

Jeg havde de 2 Aar, jeg var i Vester-Jølby, først en Mand og det næste Aar en Kone til Hjælp i Haven. Men der gik ingen Uge forbi, uden at de i det mindste een Dag var forhindrede i at komme, naar jeg ønskede det, fordi de skulde ud »at være sig om noget«. De tiggede med en mageløs Ugenerthed og Frejdighed.

Jeg sagde til Manden: »Men du tjener jo selv Kost og Dagløn som andre Arbejdere.« Han sagde imidlertid ganske ugenert, at han kunde tjene meget mere ved at gaa omkring. Han var ogsaa i sin bedste Arbejdsalder, var let og hurtig i sin Gang, ja en af de flinkeste og smukkeste Fodgængere, jeg har set. Han kunde komme viden om paa een Dag.

14. Pengevæsenet paa Mors.

Pengevæsenet paa Mors var højst mærkværdigt. Sedler og Tegn vare aldeles ukendte; der brugtes kun Sølv og ganske lidt Kobber, navnlig hele og halve Skilling Kurant.

Som et Vidnesbyrd herom vil jeg anføre følgende: Da jeg i Efteraaret 1834 rejste over for at hjemføre min Hustru, kom en af Gaardmændene i Vester-Jølby til mig og bad mig besørge endel Kobberpenge vekslede i Køben-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

havn, hvor han havde hørt, at jeg skulde hen. Pengene vare ham her til ingen Nytte, da ingen kendte deres Værdi eller havde Tro til dem. Han fremtog da saa mange, som han kunde holde i begge Hænder, lige fra de smaa Toskillinger til de store Marker, og blev yderst forbavset, da jeg tog dem for gode Varer og paa Stedet gav ham 1 Rd. 3 Mk. (3 Kroner) for dem. Jeg hørte ikke, hvorledes han var kommen i Besiddelse af disse Kobberpenge og kan heller ikke ret forklare mig Sagen.

Af Sølv brugtes en Mængde forskellige Mønter, Specier og Dalere (der her kaldtes halve Specier), men især 5-Skilling og $2^1/_2$-Skilling Kurant, de her paa Sjælland kaldte gamle Marker, gamle Rigsorter og Paryk-Otteskillinger (som vare daarligt ansete) og foruden disse danske Penge lybske og hamborgske Kurantskillinger i stor Mængde. Navnlig disse sidste gik som Smaapenge fra Haand til Haand.

Ved større Beløb brugtes Specier eller slesvig-holstenske Kurant, efter hvilken en Specie var 7 Mk. 8 Sk. dansk; gammel dansk Kurant, i hvilken Specien gjaldt 15 Mk. (5 Kroner). Slesvigsk Kurant kaldtes enten blot Kurant eller Sølv, eller man gav den ingen særlig Benævnelse. Den gamle danske Kurant havde derimod flere Benævnelser, saasom: smalle Penge, løse Penge, simple Penge, som man tæller æ Penge, som Penge gaa, som æ Kvindfolk tæller æ Penge, som æ Kvindfolk paa Morsland tæller æ Penge. Denne sidste Beregningsmaade var den almindeligste i Husholdning og blandt Fruentimmer. Naar en Handelsmand fremlagde sine Varer baade for Mandfolk og for Fruentimmer, forlangte han, som man sagde, dobbelt saa meget af Kvinden som af Manden, da han til hende nævnede Prisen i gammel dansk Kurant og til Manden i slesvig-holstensk Kurant.

Som Skillemønt brugtes i stor Mængde lybske og

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

hamborgske Skillinger og 1½ Skilling Kurant, desuden de gamle danske Kurant-Kobberenesteskillinger og Halvskillinger, som dog vare sjældne.

15. Aalefangst i Fjorden af Aggerboere.

Om Sommeren fandt paa Mors et eget Fiskeri Sted, som forsynede Beboerne med en derovre meget brugelig Artikel, nemlig Aal. Ligesom Sild her spises hos Bønderne om Morgenen til Davren, saaledes brugtes paa Mors saltet Aal. Hver fik af dem nogle smaa Længder, som saa blev skaarne paa tværs i ganske tynde Skiver.

Omtrent ved St. Hansdagstider kom Fiskere fra Agger, sædvanlig kaldte Aggerboere, til Øen, erhvervede sig hos Øvrigheden i Nykøbing Lov til at »pulse« i Fjorden, ɔ: fiske med Vaad. De slog sig ned Aar for Aar paa de samme Steder, nær ved Fjorden hos Venner og Bekendte. Med det samme de begyndte at fiske, drog de straks omkring til Herregaarde, Præstegaarde og store Bøndergaarde rundt om i Egnen og akkorderede med dem om en »Fænte«, ɔ: en Nats Fangst, stor eller ringe, som den faldt, dog efter Fradrag af de 12 største Aal, som de selv beholdt, de saakaldte Davreaal.

Man blev da indtegnet i Fiskerens Almanak til en bestemt Nat, idet man tillige efter Fiskerens udtrykkelige Anmodning indførte Datoen i sin egen Almanak, for at der ikke skulde indløbe nogen Fejltagelse eller Forvirring.

Ogsaa jeg købte min Fænte og var begge Aar meget heldig efter mit Behov, idet jeg fik omtrent samme Portion hvert Aar, nemlig nogle og halvtredsindstyve Snese. De vare af forskellig Størrelse, de bedste dog paa et Par Pund. Prisen var yderst billig, ikke mer end 8 Skilling dansk (2½ Skill. Kurant) for Snesen. Det var jo en anselig Hjælp i Husholdningen. I Aalefisketiden

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

vankede der Aal baade hjemme og ude, hvor man kom. Den første Sommer jeg var derovre, trakterede Fru Danæus mig om Morgenen Kl. 8 med stegte Aal; jeg skulde nemlig paa Rundbesøg for at hilse paa Øens Præster, og jeg fik Dagen igennem 4 Gange endnu Aal, dog i forskellig Anretning, til Frokost, til Middag, til Vesperkost og Aften. Madamerne paa Øen havde deres Force i at præsentere den i mange Slags velsmagende Anretninger.

16. Gaver af Havfisk om Efteraaret.

En anden Maade for Morsingboerne at erholde Fisk paa brugtes om Efteraaret. Den var i visse Maader det modsatte af Aalefiskeriet om Sommeren. Da kom Aggerboerne til Mors; men om Efteraaret gik Morsingerne til Agger, til Vesterhavet. Om Sommeren gjaldt det Aalen, om Efteraaret især Torsken, men ogsaa undertiden Helleflynderen og et Uhyre af en Fisk, som kaldtes Skaden. Dens Krop er flad, noget lig Rødspættens, men tykkere og plumpere. Den er desuden forsynet med en lang Hale lig en Kohale, som tilligemed det store Gab giver den et afskyeligt Udseende. Den spises af Bønderne, og man holder meget af dens bruskagtige Kød. Jeg har ikke vovet mig til at smage den.

I Løbet af Oktober Maaned slaar et Par af Gaardmændene i en By sig sammen, lægger til Vognleje, som det hedder; den ene giver Hest, den anden Vogn. De føre nogle Tønder Byg med, som de saa bytte med Aggerboerne for Fisk. De have nu den fortræffelige Skik, saavidt jeg mindes dog alene i Vester-Jølby, at komme til Præsten og bringe en Fisk til Foræring, sædvanlig en Torsk, stor og vældig, som vi aldrig havde set Mage til, indtil 18 Pd. og derover, gennemsnitlig dog paa 1 Lpd.; enkelte Stykker af den udmærkede Helleflynder mødte

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

man ogsaa med, og een Gang kom der en stor Skade. Torskene og Helleflynderne saltedes og nedlagdes i Kar, ligesom man salter Kød, og benyttedes saa i Vinterens Løb, ligesom vi her bruge Klipfisk. Skaden hængtes op paa Væggen i Solen, og efter at være tilstrækkelig gennemsolet og gennemblæst, nødes den af Folkene med stort Velbehag. Vor Kokkepige, som vi havde arvet fra Pastor Danæus's, raadede os til at spise Hovederne ferske og friske, efterhaanden som vi fik dem, og trods Størrelsen vare de fine i Kødet og smagte fortræffeligt.

17. En særegen Aalefangst i Fjorden i Vinteren 1835—36.

En tredje Maade at faa Fisk paa havde vi i den sørgelige Vinter mellem 1835 og 1836 efter det ulykkelige Stormvejr, som ødelagde den største Del af Øens Sæd.

I Januar Maaned brød Isen paa Fjorden op. Vandet strømmede fra Havet ind i Fjorden og førte en Mængde Aal med sig. Man mente tydeligt at kunne kende, at i det mindste den overvejende Del var Havaal. Mellem de smaa, ituslagne Isklumper drev Aalen om, dels i en Slags bedøvet Tilstand, dels trykket og slaaet af Isstumperne, og den fangedes i meget stor Mængde ved at trækkes op med River. Ikke alene Folk af Arbejdsklassen strømmede ned til Fjorden for at faa Del i denne Fangst, men fra Gaarde i Nærheden af Fjorden gik Mændene ned med deres Karle for at bjærge. Efter min Karls Tilskyndelse sendte jeg ham og en Mand til derned, og vi fik os i kort Tid en passende Portion. Mange af Aalene vare aldeles uskadte, andre mer eller mindre beskadigede af Isen, men alligevel fuldkommen brugelige, naar de benyttedes straks. Denne Fangst var en stor Velsignelse for Beboerne i det saa knappe Aar.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

18. Bjærgning af Ræ (Tang) i Fjorden efter Stormvejret.

Ved at omtale Aalebjærgning kommer jeg til at mindes noget, der krævede et lignende Arbejde og ogsaa forsynede Beboerne med Fjordens rige Gaver.

Fjorden er paa sine Steder meget rig paa Tang af flere Arter, og ved Storm og stærk Strøm rives denne løs fra Bunden og driver op langs Siderne af Fjorden. Kysten af Fjorden er delt i saa mange Stykker, som der er Gaarde med Ret til at faa Del i Tangen, og disse Parter fordeles saa ved Lodtrækning. Naar der nu indtræffer Storm med stærk Strøm og Paalandsvind, og Tangen driver mod Land, gaar der Bud omkring fra Sognefogden, at der skal bjærges Ræ, som Tangen kaldes, og at de dertil berettigede skulle lade deres Folk møde.

Min Karl kom ind for at give Melding om Bjærgningen og sagde, at han straks gik ud med Folkene. Jeg havde Lyst til at se den Bedrift og gik derud. Jeg blev da højst forbavset ved at se, at vor Bryggerspige var taget med af Karlen. Jeg troede, at han, da han nævnede Folkene, havde ment Andenkarlen og Tærskemanden. Saa snart jeg saa den stakkels Pige staa næsten ude i Vandet i det forrygende Vejr, med Klæderne flagrende i Blæsten, overstænket og tilsølet, sagde jeg straks til hende, højt og bydende, saa de nærstaaende kunde høre det: »Gaa du straks hjem, An' Krog! Det er ikke passende Arbejde for dig;« og hun var ikke sen til at komme af Sted. Jeg raabte saa højt, fordi jeg saa, at der ogsaa var Piger fra andre Gaarde, og jeg gerne vilde, at de skulde vide andres Mening om dette for Kvinderne upassende, ja usømmelige Arbejde. Hvor vidt de tog sig det til Hjerte, véd jeg ikke. Man har næppe gjort det;

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

thi der fordredes i Almindelighed meget af Fruentimmerne.

Vi fik samlet os en god Portion Ræ. Efter Øens Skik forbliver denne sammenhobet i Nærheden af Fjorden, og naar den har ligget en god Tid udsat for Sol og Luft, køres den hjem i Møddingen og blandes med den eller, hvad der var fornuftigere og brugtes af adskillige, blandes med Gødningen ude paa Marken for siden at føres ud paa Jorden.

19. Ingen Have ved Præstegaarden. Anlæg og Indhegning af Have.

Da jeg kom til Vester-Jølby, var der slet ingen Have ved Præstegaarden. Pastor Iversen (1823—26), som var Søn af en Forstmand, og som havde været Hovmester paa Gamle-Køgegaard, hvor der er en meget smuk Have, og som havde megen Interesse for Havevæsenet, havde taget sig meget af Præstegaardshaven. Han havde rejst et Dige om den, anlagt den baade til Urte-, Frugt- og Blomsterhave. Beboerne havde meget at fortælle om dens Beplantning med Frugtbuske og blomstrende Buske, med meget lave Frugttræer og især med Blomster. Men Pastor Danæus forstyrrede denne skønne fortjenstlige Begyndelse. Byens Folk kunde aldrig glemme, at da han kom til Præstegaarden, havde hans første Ordre været, at Karlen straks skulde gaa ud i Haven og rykke alle Buske og Træer op, slaa Blomsterne af med en Le og derefter pløje det hele og saa Vikkehavre deri. — »Skønt det var noget silde paa Aaret, kunde det dog være, der kunde gro nogen Vikkehavre.«

Saaledes var Haven ved min Ankomst aldeles ukendelig, og Hegnet om den meget simpelt. Det første Aar kunde jeg ikke gøre andet end inddele den, som jeg ønskede den, til Urte- og Blomsterhave, gøde meget

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

stærkt den Jord, jeg først vilde benytte, grave den iøvrigt udmærkede Jord meget dybt og derpaa saa passende Urtesager. Paa to Bede, som jeg det følgende Aar vilde lave om til Aspargesbede, og som derfor bleve rigeligt gødede og meget omhyggeligt behandlede, prøvede jeg at plante Blomkaal og andre Kaalplanter. Jorden, som ej var vant til Urter, var meget »kær af dem«, som Bønderne sagde, og der var iblandt Blomkaalen nogle Stykker, der var saa store og faste, at de udfyldte en dyb Tal lerken. Der havde langs med Diget omkring Haven været en temmelig tæt Række af Morslands frodigste Træ, Hylden, og en Del vantrevne Asketræer. Men disse vare for det meste ødelagte. Kun en temmelig bred Række af Hyld mod Syd og et eneste temmelig anseligt Asketræ ved det modsatte, nordlige, Dige vare sparede. Gennem Hylderækken indrettede jeg en Gang, hvor man kunde gaa i Skygge, og Asketræet gjorde jeg megen Stads af. Det var ved et rent Tilfælde bleven reddet fra Øksen, som Pastor Danæus allerede havde fordømt det til at falde for. Desto mere Pris satte jeg nu paa det. Jeg byggede en Græsbænk rundt om det med en høj Ryg, der aldeles dækkede for Nordenvinden, og fik her en meget hyggelig Plads.

Naar Hyldetræet faar Lov til at skøtte sig selv og gror ugenert, da er det i sin overordentlige rige Blomstringstid et meget skønt Træ.

Næste Aar, 1836, begyndte jeg saa tidligt som muligt at lade opføre et svært, bredt og 4 Alen højt Jorddige, dækket tæt og tykt med Græstørv, uden om Haven. Jeg indsaa, at det uden et saadant Dige ikke kunde nytte at plante Buske eller Frugttræer. Til at opføre dette benyttede jeg en Mand med et meget besynderligt Navn. Han hed Jeppe Ildfat, var ualmindelig dygtig til denne Gerning, og Hegnet var fornøjeligt at se. Men førend

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

han blev fuldt færdig dermed, kom der Brev om, at jeg var kaldet til Vollerslev og Gjørslev d. 26de April. Da jeg kom ud i Haven for som sædvanligt at se paa hans Arbejde, blev jeg meget forundret over at se, at han havde samlet sit Værktøj sammen og kom hen til mig for at takke af. »Jeg kan da begribe, at Præsten ikke vil lade det kostbare Arbejde fuldføre, nu da De skal rejse herfra.« »Jo,« svarede jeg, »nu kan du være vis paa, at det skal fuldføres. Det er ikke sikkert, at en anden vil lade det gøre færdigt.« Og Diget kom til at staa der, fuldt færdigt, solidt og smukt.

Naar jeg nu, som jeg ofte gjorde, gik og arbejdede i Haven, enten jeg gravede, rev, eller hvad jeg foretog mig, og Bønderne kom og saá ind til mig dér, sagde de altid: »Naa, Fa'er er nok ude at p o d e i Dag.« At pode var en almindelig Benævnelse paa Havearbejde, hvorfor ogsaa en Kone, som arbejdede stadigt i en Have, kaldtes Poderske, Ka' eller Ma' Poderske f. Eks., eftersom hendes Navn var Karen eller Maren.

20. Morsingboerne vare Mestre i Kreaturernes Røgt.

Morsingboerne dyrkede deres Jord med Flid og Omhu efter deres Brug og Kundskab; men de stod langt tilbage for Øboerne i Agerbrug. Jeg taler kun efter det Bekendtskab, jeg har dertil, fra hvad jeg saa i mit Pastorat og da navnlig i den By, Præstegaarden ligger i, Vester-Jølby. Byen har et ganske ualmindelig stort Jordtilliggende. Præstegaarden har 137 Tdr. Land Agerland i to Afdelinger og 6 Tdr. Land i Kærskifte; men der var i det mindste een af Bøndergaardene, der var større, Dissinggaard.

Jorderne vare saaledes udskiftede, at hver Gaard ligesom Præstegaarden havde faaet sin Jord paa tre Steder,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

en Indmark, en Udmark og en Kærlod. Denne Inddeling af Agerland i Indmark og Udmark synes mig at være uheldig. Den gør, at den længst bortliggende Del af Jorden bliver stedmoderligt behandlet i Sammenligning med den nærmere, baade med Hensyn til Gødning og øvrig Omgang. Den besværliggør Driften i alle Henseender, baade med Hensyn til Jordens Dyrkning og Kreaturernes Røgt, og gør Indhegning yderst besværlig og kostbar. Om Indhegning var der forøvrigt dengang aldeles ikke Tale, næppe Tanke. En personel Kapellan paa Øen, som i Stedet for Løn i Penge havde faaet Brugen af Præstegaardens Jorder, og som i den Anledning vilde gøre Forsøg paa at indhegne en Del af Marken, blev formelig anset for at være forrykt og omtalt som saadan. Men Tiden vil vel engang komme ogsaa derovre. Baade Udmark og Indmark vare af oprindelig god Bonitet, den sidste naturligvis ved den lange, bedre Behandling af størst Værdi.

En fornuftig Udskiftning vilde ogsaa have ordnet Jordernes Fordeling ganske anderledes. Indmark og Udmark vilde været betragtede som et samlet helt Areal, og Jorden var da bleven delt saaledes, at de Gaardmænd, der fik deres Lodder i Udmarken, erholdt saa meget større Areal, at det kunde udjævne Forskellen paa Jordernes Bonitet.

Saaledes er det sket med den sidste By i Danmark, der blev udskiftet i 1860—61. Det var Lund i Lyderslev Sogn, Stevns Herred. Der er 15 Gaarde; 5 bleve liggende samlede i Byen, 5 lagdes til den ene Side af Byen og 5 til den anden. Gaardene i Byen, som delte Indmarken, fik mindst Areal, 2 af dem endog kun 40 Tdr. Land; de to Gaarde, der laa længst ude, fik derimod 59 og 69 Tdr. Land; men ingen kaldte Fordelingen uret-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

færdig. Men man betvivlede ikke, at de sidste i Tiden vilde blive de bedste.

Efter mit Begreb tog man paa Mors for mange Halme af Jorden, og den lange Udlæggen efter disse mange Halme kunde ikke opveje, hvad de havde taget fra Jorden. Ogsaa mener jeg, at der saaedes utilbørlig megen Sæd i Jorden, navnlig Byg og Havre. Man sagde, at den gode Jord nok skulde bære Sæden frem. Den kom ogsaa, men var fortrykt og smaa i Kærnen.

I Præstegaardens Indmark brugtes Grønjordshavre, og jeg tror ikke at have set sværere og højere Havre, end jeg havde i det bedrøvelige Stormaar 1835. Min Broder Georg besøgte os i de første Dage af August, og jeg spadserede d. 8de August tillige med ham og min Kone i Havremarken. Jeg bad min Kone om at gaa ind i Havren, og efter nogle faa Skridt var hun usynlig for os, dækket aldeles af den tætte, høje Sæd. Heller ikke véd jeg at have set smukkere toradet Byg i Kærnen end her paa Mors. Det gav saa smukt hvidt Mel, at vi brugte det som Hvedemel.

Den aftærskede Sæd, her tænkes nærmest paa Byg, blev paa Mors delt i tre Slags. Det bedste og største Korn blev brugt i Huset og til Fedekreaturerne, det næstbedste til Udsæd, og det ringeste til Salg til Købmanden og — til Tiende. Men derfor fik Beboerne ogsaa kun ringe Pris for deres Byg.

I Jordens Behandling stod Morsingerne saaledes tilbage; men de vare Mestre i Henseende til Kreaturernes Røgt. Deres Kærlighed til Heste og Kvæg var meget stor. Naar en ung, kostbar Hest i Byen var syg, vaagede de unge Karle skiftevis flere ad Gangen hos den om Natten. Kærligheden til Studene var især paa det ømmeste, naar disse skulde vandre den lange, besværlige Vej ned til Marsken for at forhandles der. For det

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

meste bleve de allerede solgte paa dette Sted. De fulgtes paa Vejen med den venligste Deltagelse, og det var heller ikke Spøg for disse svære, vældige Dyr, der hele Vinteren havde staaet indelukkede i den lune Stald, nu med næsten nøgen Hud ofte i strengt og koldt Vejr i den tidlige Aarstid at vandre den besværlige Vej i temmelig lange Dagsmarcher. Det hørtes altid med Glæde og Tak, naar Beboerne af større Gaarde paa Vejen havde vist sig gæstfri mod Karavanen og aabnet den Ly mod Vejret og godt Logi. Især pristes det som heldigt, naar vore Stude først kom, efter at Ejermandens Stude allerede vare afgaaede mod Syd. Det var meget almindeligt, at ganske udenforstaaende Folk endogsaa tog en vis Part i Handelen for en større eller mindre Del af Studedriften. Derved forøgedes og udbredtes ogsaa Interessen. Disse store Fedestude repræsenterede hver især en ordentlig Kapital. Derfor kan man ogsaa, naar man vil, forstaa en Historie, der fortaltes om en Præst paa Øen.

Præsten holdt Tale over en Herremand, som med stor Kraft og Udholdenhed havde baaret adskillige tunge Tilskikkelser. Præsten omtalte dette, og da han vilde fremdrage et Eksempel paa denne Mandens smukke Egenskab, sagde han: »Vi mindes alle, med hvilken Hengivenhed og Taalmod han bar den store Ulykke, der for nogle Aar siden ramte ham, da en Færgebaad over Salling Sund kæntrede for ham med tolv dejlige Fedestude, ikke at tale om de Husmænd, som ved denne Lejlighed tilsatte Livet.«

Relata refero.

21. Læger og Kvaksalvere paa Mors.

Virkelige, videnskabeligt dannede Læger brugtes ikke synderlig af Bønderne, undtagen naturligvis i kirurgiske Tilfælde, i hvilke de dog af og til vendte sig til Kvak-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

salvere. Blandt disse havde navnlig en Mand i Thy erhvervet sig et stort Ry for sin Dygtighed i at behandle Brud af Lemmer, saa at han endogsaa havde Øvrighedens Tilladelse til at praktisere i denne Retning. For Børn og gamle Folk søgtes i Almindelighed ikke Lægehjælp.

Den tidligere Distriktslæge, som i mange Aar havde været alene paa Øen, havde sikkerlig aldrig været nogen dygtig Læge og stod ikke i nogen Anseelse hos Beboerne. En udmærket dygtig praktiserende Læge, Nyrop, som kort Tid før mig var kommen til Øen, skaffede sig dér efterhaanden en god Praksis, men kunde ogsaa omtrent overkomme alt, hvad der fordredes, og da der efter Distriktslægens Død kom en ny Læge, en Mand, der havde vist Dygtighed og vundet Anerkendelse, hvor han kom fra, saa kunde han aldeles ingen Fremgang faa, og det troedes for vist, at han tog sin Død af Sorg og Ærgrelse over sin Stilling.

Af Kvaksalvere fandtes der ikke faa. Bønderne kaldte dem ikke ved det rette Navn, men sagde om dem, at de »fore om over æ Land og doktorerede nøj Krum« (ɔ: en lille Smule — nogen Krumme). De vare Læger baade for Folk og Fæ.

22. Stormen d. 9de August 1835.

Den 9de August 1835 var en sørgelig Dag for Mors. Om Natten udbrød der en frygtelig Storm vest-nord-vest, som forstærkedes op paa Formiddagen, varede Dagen igennem og ødelagde al den skønne Velsignelse paa Jorden, som Aaret lovede.

Vi fik meget sent Forår i 1835. Den 19de April, Paaskedag, havde vi saa megen Sne, at jeg maatte have Snekastere med paa Vejen til Sogns, som flere Steder maatte kaste mig igennem.

I Begyndelsen af Stormvejret frygtede vi for Taget paa

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Husene. Dette var flere Steder temmelig simpelt, især paa Laden, som var noget puklet og derfor havde faaet Navn af Elefanten. Op ad Dagen fik Stormen fat i Pukkelen og rev paa en Gang 9 Fag Tag af, saa at Lægter og Sparrer stod nøgne. For at beskytte de Tage, mod hvilke Stormen stod paa, navnlig Østerhuset, der havde et skrøbeligt Tag, blev der straks brækket et ikke saa lille Hul paa den modsatte Side, for at Stormen kunde faa Luft derigennem, og denne Forholdsregel bevarede det for videre Ødelæggelse.

Da Foraarssæden var saaet silde, var Høsten ogsaa sent paa Færde. Kun en enkelt Mand i Vester-Jølby havde mejet noget seksradet Byg og paa Øens Vis sat Negene op i 3 Kærver. Hos os andre ventedes Høsten af seksradet Byg og Ærter snart at kunne begyndes; men Havren stod hos mig saa vel som hos andre ganske grøn. Vi haabede derfor, at Sæden skulde staa sig nogenlunde godt, naar Stormen ej varede for længe; men dette Haab skuffedes. Stormen vedblev, ja tiltog i Styrke. Bygget afpiskedes da snart og nedsloges aldeles til Jorden. Ærterne rykkedes op, rulledes sammen og førtes for en Del langt bort fra deres oprindelige Sted. Den stærke grønne Havre modstod længst; men snart blev ogsaa den afpisket og speget i hverandre og slaaet ned. Alle Marker saá ud, som om der var redet Regimenter af Ryttere i fuld Fart hen over dem. Hørren, som laa paa Bredderne, samledes sammen i store Bunker og førtes højt op i Luften og langt bort, til den dalede ned i Fjorden eller naaede Jorden langt borte paa fremmed Grund.

Den voldsomme Storm piskede Fjordens Vande saaledes, at de sprøjtede som en fin Regn og blandede sig med Luften og udgødes som et Saltlag, der siden mærkedes paa Halm og Sæd, uden at der dog viste sig nogen skadelig Følge deraf.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Min Tvillingbroder havde været i Besøg hos os i nogle Dage og hjertelig glædet sig over vor Lykke i vort Hjem og havde navnlig frydet sig over at se vor skønne Sæd. Han gik nu sammen med mig ud paa Marken for at se den Ødelæggelsens Vederstyggelighed, som denne sørgelige Dag førte over Øen og over os. Ødelæggelsen viste sig meget stor og omfattende. For at give et Begreb om Skaden paa den vigtigste Sæd, Bygget, skal jeg kun nævne, at jeg høstede 29 Tdr. 6 Skpr. i Stedet for, at jeg kunde have ventet mindst 150 Tdr.

Den 12te Søndag efter Trinitatis holdt jeg det Aar Høstprædiken over Evangeliets Beretning om Herren, der helbredede den døvstumme. Kirken var fuld af Mennesker. Jeg mindede om, at ligesom der siges om Herren, da han hjalp den døvstumme, at han saa op til Himmelen og sukkede, saaledes skulde ogsaa vi i vor Sorg skue op til Himmelen som det Sted, hvorfra Trøst og Kraft og Hjælp skulde komme. Jeg tror, at da jeg i min Prædiken sagde, at vor velsignede Ø, som plejede at være et rigt Forraadskammer for andre Egne, i dette Aar næppe vilde have nok til sig selv, saa var der ikke et Øje tørt i hele Kirken.

Kort efter Stormen besøgte jeg en Præst i Thy af min Kones Familie, og jeg forundrede mig over at se og høre, at Stormen ikke nær havde anrettet saa stor Skade i Thy, der dog laa først for, som paa Mors. Dette forklaredes for en Del deraf, at Stormen ved at gaa over Fjorden havde vundet i Kraft og Voldsomhed.

23. Karakteristik af Morsingboerne.

Der gik paa Mors et stygt gammelt Ord om Vester-Jølby, som jeg oftere hørte, »at den, der kunde gaa uskændt gennem Vester-Jølby, kunde gaa ubrændt gennem Helvede«.

Dersom dette onde Ord nogen Sinde skulde have

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

været sandt, saa maatte det være i meget gamle Dage; thi nu var der intet Tegn til saadan Slethed. Efterslægten maatte i saa Fald være meget forskellig fra Forfædrene. Jeg omgikkes disse Folk meget og med stor Interesse og Glæde, og jeg giver dem af mit fulde Hjerte det Vidnesbyrd, at de vare retskafne og brave Mennesker med Kærlighed til Konge og Fædreland, med Respekt for Lov og Øvrighed, med Ærefrygt for Guds Ord, med Kærlighed til Kirken og dens Goder, med venlig Hengivenhed for Kirkens Tjenere. At Tilstanden dér med Hensyn til Kirkevæsenet nu er saa ganske forandret, har bedrøvet og smertet mig meget, og jeg kan kun forklare mig dette som en Følge af misforstaaet Grundtvigianisme, af den uheldige Indretning af Højskoler, der paa mange Steder ere vegne bort fra noget tilsigtet godt, og endelig og især af Politikken, som har indbildt Bondestanden, at den skal regere og dominere i alt. Det er i dens Aand, at en Bonde af Øster-Jølby Frimenighed engang sagde til en Præst, som vel er Grundtvigianer, men med Besindighed: »De véd jo nok, at Præsten er Menighedens Tjener,« hvortil Præsten svarede: »Nej, det véd jeg ikke. Jeg véd, at Præsten er Vor Herres Tjener.«

Fremdeles har jeg kendt de Folk paa Mors, jeg færdedes iblandt, som særdeles gode og velgørende mod fattige og trængende. Jeg har allerede omtalt, at disse Egenskaber lod dem tage mere Hensyn til Betlere og Tiggere, end de burde. I al deres Handel med hverandre har jeg kendt dem som snilde, kløgtige, agtpaagivende paa eget Bedste, kendt dem som gemytlige, jævne og behagelige i Omgang og Samtale. Dette viste sig ofte paa en ret morsom Maade, som f. Eks. naar jeg bød en Mand en Pibe Tobak, og han tilfældigvis ikke havde sin Pibe. Det var da et meget sædvanligt Ord: »Jeg stopper og tænder paa een Gang,« idet han saa

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

med det samme tog Tobakken mellem Fingrene og stoppede den i Munden. Ligeledes naar een omtalte en Person, som drev flere forskellige Beskæftigelser og Handler uden Fordel: »Det bliver ikke til noget med ham; hvad han vinder paa æ Synaale, det sætter han til paa æ Knappenaale.«

Denne Gemytlighed viste sig ogsaa paa forskellig Vis hos Tjenestefolkene, dog altid paa en beskeden og godmodig Maade. Naar der var »opskaaret«, som det kaldtes, ɔ: afmejet, mødte Mejerne udenfor Dagligstuevinduerne og bad, om de maatte tale med Madamen. De fortalte hende da, at de var færdige med at meje Sæden, og spurgte, om hun nu vilde have al Kaalen i Haven slaaet af. Hun maatte da bede for den og købe den fri for en Skænk Brændevin.

Naar det sidste Læs Sæd førtes hjem til Gaarden, skete det med Sang og Klang. Alle Folkene sad paa Læsset. Dette kaldtes derfor »æ Kvadelaes«. Her gjaldt det om at faa Præsten i Tale. Tærskemanden, som tillige var Høstmand, spurgte nu, om Husbond vilde købe dette sidste Læs af Sæden. Jeg svarede dertil, at det vilde jeg jo nok, naar de ikke vare urimelige med Prisen. Da jeg havde faaet alt det øvrige, var det jo bedst, jeg fik det sidste med. Det gjaldt om Brændevin til Høstgildet, og man blev enig derom efter megen Akkorderen. Denne maatte man jo stræbe at gøre saa interessant som muligt. Folkene fortalte med stor Morskab, hvorledes Pastor Danæus ved denne Akkorderen havde narret dem et Aar, for han var »nøj Krum løjn«, ɔ: han var noget laadden (skælmsk). Han tilbød nemlig et meget rigeligt Antal Potter Brændevin, saa de mente at have gjort en meget heldig Handel. Men da Høstgildedagen kom, maalte han dem Brændevinen ud med en lille trebenet Flødepotte. »Potter er Potter,« sagde han, og dertil var intet at sige. En Handel er en Handel efter jydsk Begreb; man skulde

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

passe bedre paa. Men jeg tror dog nok, at Madamen kom til Hjælp og skænkede dem, hvad de plejede at faa.

Med Hensyn til Sædeligheden maa jeg bringe i Erindring, hvad jeg fortalte om den overraskende Fødsel af et Barn før Ægteskabet, der fandt Sted i en brav og anset Bondefamilie, og jeg mener, at den Forfærdelse, som Begivenheden vakte, og den Umage og Bekostning, som Familien anvendte for dog nogenlunde at dække Skandalen, er et talende Bevis for, hvor sjælden en uægte Fødsel var. Jeg mindes, at jeg kun har konfirmeret een uægte født Pige; ellers tror jeg ikke, der blev født noget uægte Barn i lange Tider, og der var slet ingen uægte Børn paa Fattigvæsenet til Underhold og Opdragelse.

Jeg har aldrig set et drukkent Menneske paa Mors. Der blev budt Brændevin til dem, der kom for at afgøre noget; men det ansaas vist ikke for pænt og passende at drikke ud. Naar man bød flere paa een Gang, skænkedes der i samme Glas fra den ene til den anden, og det endte med, at Glasset var halv fuldt. Kun i Høsten brugtes Brændevin til daglig. Tidligere havde mange af Bønderne og ikke faa udenfor Bondestanden brændt Brændevin; men det var nu aldeles ophørt paa Mors. Derimod brugtes det almindeligt i Salling, og der smugledes ikke saa smaa Kvantiteter ind fra Salling om Sommeren. Den var en skrækkelig Drik, næsten jævn, uklar, af doven Smag, saa den skulde ikke friste nogen, der var bedre vant. Men tidligere var der flere udenfor Bondestanden, som til egen Brug brændte fortræffelig Brændevin og endog rektificerede den til Akvavit.

Der fortaltes derom en ganske pudsig Historie fra Vester-Jølby Præstegaard. Pastor Schors (1804—23) Hustru var udmærket dygtig i den Retning. Engang da der ved en festlig Anledning i Præstegaarden var en Del af

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Egnens Honoratiores til Stede, deriblandt By- og Herredsfogden, og denne ved Frokostbordet nød en Dram Akvavit, smagte den ham saa godt, at han bad om een til. Præsten kunde nu ikke lade denne Lejlighed til at forkynde sin Hustrus Dygtighed gaa ubenyttet hen, men sagde: »Vi svier den min Sæl selv.« Hans Nabo paa den anden Side tyssede paa ham, og Herredsfogden lod, som om han intet lovstridigt havde bemærket.

Tjenestefolkene, baade Karle og Piger, vare meget flinke, dygtige og raske til deres Gerning, flittige og udholdende. De forlod ikke et Arbejde i Høsten om Aftenen, før de havde naaet en passende Ende derpaa.

Der blev sovet til Middag en god Stund af alle paa Øen, og de ældre Mænd gik formelig i Seng og trak Dynen over Hovedet. Hos flere af Bønderne havde de saa den besynderlige Skik at spise en Portion Mælk og Brød, naar de stod op fra Middagsluren. I Præstegaarden brugtes det ikke. Jeg sov ikke til Middag; jeg har først begyndt derpaa ganske nær ved mit 82de Aar. Naar jeg saá Folkene komme ud til Arbejdet efter deres Middagssøvn, spøgede jeg med dem og sagde, at jeg havde gaaet og holdt Vagt paa Øen, medens alle sov.

Karlene førte en udmærket Le og tog store Skaare; de slog al Straasæd imod, og een Pige maatte da nege op og binde efter hver Mand. Det var et meget strengt Arbejde; men de havde stor Færdighed heri, brugte deres Rive meget snildt til at samle Sæden og bandt den godt fast. Denne Høstgerning kunne de sjællandske Piger ikke udføre; de ere ikke kendte dermed, ikke vante dertil. Jeg talte engang med Forpagter Fiehn paa Juellund om, at han skulde prøve paa at faa nogle Høstpiger til at forsøge dette. De spurgte ham, hvem der havde bildt ham ind, at det kunde gaa, og mente, at det var ganske umuligt. Jeg vidste, at der var en jydsk Undermejerske paa Gaar-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

den, og da jeg snart efter talte med hende i Forpagterens Nærværelse, spurgte jeg hende, om hun kunde nege op og binde alene efter en Mejer, og hun erklærede, at Forpagteren maatte udvælge, hvilken af Mejerne han vilde, hun skulde nok følge ham. Jeg antager, at hun har maattet vise sin Dygtighed, og at de sjællandske Piger med Forundring, om ikke med Beundring, have været Vidne dertil.

Pigerne paa Mors ere særdeles flinke, og jeg har fortalt foranførte Historie til deres Berømmelse. Men der fordres ogsaa strengt Arbejde af dem. Saaledes maa de bryde Møg i Møddingen, medens Karlene sprede det paa Agrene. Hos os i Sjælland er det omvendte Tilfældet. Det var rigtignok ikke med de store Træ-Møggrebe, som her benyttes; de brugte Jerngrebe paa Mors; men disse vare tunge og besværlige nok. Jeg kunde ikke lade være at lade Mandfolkene paa Mors høre, at de vilde være ulykkelige, dersom de ikke havde deres Fruentimmer.

24. Slutning.

Jeg kan ikke slutte Fortællingen om mine Erindringer fra Mors uden at tilføje, at min Hustru og jeg regne de to Aar, vi tilbragte dér, blandt de lykkeligste i vort Liv. Jeg begyndte dér min gejstlige Virksomhed med stor Lyst og Iver og opmuntredes af en saare flittig Kirkegang og en inderlig Tilslutning fra Menighedens Side. Jeg begyndte dér som Ejer af Jord og Have og omfattede begge Dele, især den sidste, med megen Interesse. Vi stod i det bedste Forhold til alle i Menighederne og modtog mange Beviser paa deres Kærlighed og Hengivenhed.

I pekuniær Henseende var det ingen heldig Tid for mig. Stormaaret bragte mig stort Tab baade paa Avl og Tiende; men disse Uheld formaaede ikke at formørke vore lyse og venlige Erindringer om Mors.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK